

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תתקצז

ערב

ראש השנה התשע"ז

כ"ט באלול התשע"ג

יוצא לאור עלידי

מכון ליובאוויטש שעליד

צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

כ"ט באלול ה'תשע"ג - ט' בתשרי ה'תשע"ד

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ד'	כ"ט באלול	ה' טומאת צרעת פרק יד-טז.	ה' חגיגה פרק ג.	מ"ע קב. קג.
ה'	א' בתשרי	ה' מטמאי משכב ומושב.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	ה' בכורות פרק ד.	מ"ע צט.
ו'	ב' בתשרי	פרק ד-ו.	פרק ה.	מ"ע ק.
ש"ק	ג' בתשרי	פרק ז-ט.	פרק ו.	מ"ע קו.
א'	ד' בתשרי	פרק י-יב.	פרק ז.	מ"ע קד.
ב'	ה' בתשרי	פרק יג. ה' שאר אבות הטומאות.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק ח.	מ"ע קד. צו.
ג'	ו' בתשרי	פרק ג-ה.	ה' שגגות.. בפרקים אלו. פרק א.	מ"ע צו.
ד'	ז' בתשרי	פרק ו-ח.	פרק ב.	מ"ע צו.
ה'	ח' בתשרי	פרק ט-יא.	פרק ג.	מ"ע צו.
ו'	ט' בתשרי	פרק יב-יד.	פרק ד.	מ"ע קה.

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר**		זמן וציצית ותפילין	זריחה	החמה	סוף זמן ק"ש	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	ד' 120 לפני הזריחה	ד' 72 לפני הזריחה								
ד', כ"ט באלול	4.13	5.04	5.25	6.25	9.27	12.40	1.11	6.01.3	7.26	
ה', א' בתשרי	4.14	5.04	5.25	6.25	9.27	12.39	1.11	6.00.0	7.24	
ו', ב' בתשרי	4.18	5.08	5.30	6.28	9.28	12.38	1.09	6.53.8	7.18	
ש"ק, ג' בתשרי	4.19	5.09	5.31	6.29	9.28	12.37	1.09	6.52.5	7.17	
א', ד' בתשרי	4.16	5.07	5.29	6.27	9.27	12.38	1.10	6.56.1	7.20	
ב', ה' בתשרי	4.17	5.07	5.30	6.28	9.27	12.38	1.09	6.54.8	7.19	
ג', ו' בתשרי	4.18	5.08	5.30	6.28	9.28	12.38	1.09	6.53.5	7.18	
ד', ז' בתשרי	4.19	5.09	5.31	6.29	9.28	12.37	1.08	6.52.2	7.16	
ה', ח' בתשרי	4.20	5.10	5.32	6.30	9.28	12.37	1.08	6.50.9	7.15	
ו', ט' בתשרי	4.21	5.10	5.32	6.30	9.28	12.36	1.08	6.49.6	7.14	

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (יסדר הכנסת שבת') מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת		ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ
-	6:24	-	6:39	-	6:31	-	6:41	-	6:41
-	7:35	-	7:37	-	7:37	-	7:37	-	7:37
האזינו - שובה	6:21	7:33	6:36	7:35	6:28	7:35	6:38	7:35	6:35
יום הכיפורים	6:12	7:23	6:27	7:25	6:19	7:25	6:29	7:25	7:25

עורך אחראי: לוי יצחק שייקביץ • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעליד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יו"ר: הרב יוסף יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

7474-ISSN 0793 אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

יהודים, הכריזו מלכיות!

בראש השנה ההמשכה היא בהתעוררות מלמעלה, שם לא מגיעה עבודת האדם, ולפיכך אין מקום לחשבוננו של יהודי שלפי מצבו לא יוכל להתעורר כראוי • עבודת הימים האלה היא בקו היראה, אך בכוח התשובה אפשר לדלג ולהגיע לדרגות גבוהות • כשאנו רואה בעצמו כל זכות לבקש את המלכת ה' ולהיות לו לעבד – עליו לקיים זאת מתוך שמחה שפורצת כל הגדרים • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

ואתערותא דלעילא זו היא הנתינת כוח לכללות העבודה דאתערותא דלתתא בשנה הבאה: לאחרי החשבון צדק של חודש אלול על השנה שעברה מכל מחשבותיו דיבוריו ומעשיו שלא כדבעי, יכול לבוא למסקנה שאין בכוחו להתעורר לעבודת ה', ועד שעל ידי עבודתו יעורר אתערותא דלעילא. והמענה לזה – שישנה אתערותא דלעילא שנמשכת מדרגא הכי נעלית שאין אתערותא דלתתא מגעת שם כלל, ולכן בכוחה לפעול אשר מבלי הבט על מעמדו ומצבו הקודם יתעורר האדם לעבודת ה', ושעבודתו באתערותא דלתתא תפעל המשכת אתערותא דלעילא.

אמנם, כיוון שראש השנה הוא רק "זכרון ליום ראשון", "זכרון" בלבד, ולא "יום ראשון" ממש, להיותו לאחרי שכבר נקבע הסדר שבאתערותא דלתתא תליא מילתא, לכן גם בנוגע להמשכת האתערותא דלעילא שמצד כי חפץ חסד הוא (כב"יום ראשון") צריך להיות איזה עניין של הכנה – שזוהי העבודה של חודש אלול.

* * *

ב. [כ"ק אדמו"ר ציוה לנגן "די ראש השנה דיקע

העצמות ממש אשר אין אתערותא דלתתא מגעת שם כלל, רק כי חפץ חסד הוא".

א. [.] ידוע¹ שבראש השנה צריכה להיות המשכה חדשה משורש ומקור הראשון [וכמוזכר לעיל במאמר² שההמשכה דראש השנה היא בבחינת כלל, שכלל זה הוא לא כלל לפרטים, אלא כלל בעצם], לא רק מבחינה שלאחר הצמצום, אלא לפני הצמצום, ולא רק מבחינת רצון הגלוי, אלא מבחינת רצון המוחלט בעצמותו וכו' – דרגא הכי נעלית, שאין אתערותא דלתתא מגעת שם כלל, והמשכתה אינה אלא באופן של אתערותא דלעילא שנמשכת מעצמה.

וזהו שאומרים בראש השנה "זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון"³ – שראש השנה הוא כמו יום ראשון דתחלת מעשיך, שאז היתה ההמשכה שלא על ידי עבודת הנבראים באתערותא דלתתא (כמו עכשיו שבאתערותא דלתתא תליא מילתא), אלא באופן של אתערותא דלעילא, מצד "כי חפץ חסד הוא"⁴, ועל דרך זה בכל ראש השנה, שבו נמשך אתערותא דלעילא הא' מבחינה שאין אתערותא דלתתא מגעת שם כלל⁵.

(1) ראה סידור (עם דא"ח) שער התקיעות רמו, א ואילך. ובכ"מ.

(2) ס"ע 339 ואילך.

(3) נוסח תפלת מוסף דר"ה (ר"ה כז, א).

(4) מיכה ז, יח.

(5) ראה לקו"ת שה"ש שם (בנוגע לאתעדל"ע הא'): "מאחר שהוא נמשך מעצמו כמו בהתחלת הבריאה שנמשך מבחי' כי חפץ חסד הוא, הרי א"כ שרשה נמשך מבחי' "

כתיב¹¹ "וגילו ברעדה", היינו, שגם העבודה ד"ימים נוראים" בקו היראה, "רעדה", צריכה להיות מתוך שמחה – "גילו ברעדה"¹².

ויש להוסיף בדיוק לשון הכתוב "גילו ברעדה" – ולא "רעדו בגילה" – שהתחלה היא בעניין השמחה ("גילו"), אלא שהשמחה צריכה להיות מכוסה ברעדה.

ומה שכתוב בכתבי האריז"ל¹³ ש"כל מי שאינו בוכה בראש־השנה ויום הכיפורים אין נשמתו שלימה" – אין הכוונה לבכייה של מרירות על מצבו הלא טוב, אלא בכייה של שמחה, שמצד גודל ועוצם מעלת הגילויים דראש־השנה ויום הכיפורים שאין כלי מוחו יכולים להכיל נעשית

תנועה⁶, וציוה לחזור ולנגן כמה פעמים, וגם כ"ק אדמו"ר ניגן בעצמו מתוך בכיות נוראות. ואחר־כך אמר:

עומדים עתה בכניסה ל"ימים נוראים", שבהם מתגלית מלמעלה מדת היראה⁷, ובמילא, גם העבודה היא בקו היראה.

ביראה גופא ישנם כמה מדרגות, ובכללות: יראה תתאה ויראה עילאה. וביראה תתאה גופא ישנם כמה מדרגות, ומהם: יראת העונש ויראת הרוממות (כפי שמביא כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמר שיצא לאור לקראת ח"י אלול⁸).

ולכאורה, כשנמצאים בהתחלת העבודה דקו היראה (בימים נוראים), צריכים להתחיל מהדרגא

מה שכתוב בכתבי האריז"ל ש"כל מי שאינו בוכה בראש־השנה ויום הכיפורים אין נשמתו שלימה" – הכוונה לבכייה של שמחה

אצלו בכייה בדמעות, על דרך מה שכתוב¹⁴ אודות רבי עקיבא שזלגו עיניו דמעות כששמע סודות התורה מרבו רבי אליעזר¹⁵.

[ועל־פי זה יומתק דיוק הלשון "כל מי שאינו בוכה כו' אין נשמתו שלימה", שבכייה זו קשורה עם שלימות הנשמה – כיוון שאין הכוונה לבכייה של מרירות על מצבו הלא טוב, שאינה שייכת לשלימות הנשמה, ואדרבה כו', אלא הכוונה היא לבכייה שמצד הרגש גודל ועוצם מעלת הגילויים דראש־השנה ויום הכיפורים, שגילויים אלה נרגשים מצד שלימות הנשמה דווקא, אלא שלהיותם גילויים נעלים ביותר, הרי גם מצד שלימות הנשמה אין בכוחו להכילם].

הראשונה שביראה תתאה – יראת העונש. אבל, האמת היא, שכיוון שבראש־השנה ישנה גם עבודת התשובה, שעלידה נעשה דילוג שלא בסדר והדרגה, למעלה מסדר השתלשלות, ועד שבשעתא חדא וברגעא חדא יכול להשתנות מרשע גמור לצדיק גמור⁹ – יכולה להיות גם התחלת העבודה בדרגות נעלות.

ומזה מובן גם שהעבודה יכולה וצריכה להיות בשמחה דווקא – כיוון שתנועת הדילוג (שעל־ידי התשובה) קשורה עם שמחה, שפורצת גדר¹⁰.

ג. ובפרטיות יותר:

(6) הניגון שבו היו מתפללים רבותינו נשיאנו תפלת ערבית בליל א' דר"ה (ראה ספר הניגונים ח"א ניגון ט. וש"נ) – המו"ל.

(7) ראה אוה"ת ואתחנן ס"ע קעט ואילך. ועוד.

(8) ד"ה כי קרוב אליך דש"פ נצבים תרפ"א פ"ב (סה"מ תשי"א ע' 321), ולאח"ז בסה"מ תרפ"א ע' שכה.

(9) ראה גם שיחת ח"י אלול סכ"ה (לעיל ע' 319-20).

(10) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.

(11) תהלים ב, יא.

(12) ראה לקו"ת פרשתנו מז, א. ובכ"מ.

(13) פע"ח שער השופר פ"ה. שער הכוונות דרושי ר"ה (קודם דרוש א). סידור האריז"ל סוף סדר הנסירה.

(14) ראה מהנ"ע וירא צח, ב. ט"ז באו"ח סרפ"ח סק"ב (בשם ז"ח).

(15) ראה לקו"ת תצא לו, ד. לקו"ש ח"ט ע' 208. וש"נ.

ה. ולכן, צריכה להיות ההתחלה מתוך שמחה ("גילו") דווקא – שפורצת גדר: עליידי השמחה נעשית אצלו פריצת הגדרים – אשר מבלי להתחשב במעמדו ומצבו, יקיים את ציווי הקב"ה בתורה¹⁹: "אמרו לפני בראש־השנה מלכיות כו' כדי שתמליכוני עליכם!"
הקב"ה אומר לבני־ישראל: יהודים, הכריזו מלכיות ("אידן, שרייט מלכיות") – שזוהי נתינת כוח לכל בני־ישראל ולכל אחד ואחד מישראל אשר מבלי הבט על מעמדם ומצבם יוכלו לומר

ד. ובביאור הטעם שגם בימים נוראים צריכה להיות התחלת העבודה מתוך שמחה ("גילו") דווקא – יש לומר:
אם תהיה ההתחלה "ברעדה" – יתכן שלא תבוא ההתעוררות לעבודה עצמה, כי, כשיעשה חשבון־צדק בחודש אלול על כל מחשבותיו דיבוריו ומעשיו הלא טובים שהיו במשך השנה החולפת ורואה שהנהגתו היתה שלא כדבעי, ויוסיף לעשות חשבון־צדק על העבודה דחודש אלול גופא, שגם בחודש המיוחד שנתן הקב"ה כדי לתקן את כל

לא זו בלבד שלא יוכל לדרוש ולטעון שצריכים לקבלו לעבד, לא תהיה לו החוצפה וההעזה לבקש מהקב"ה – אפילו בתורת צדקה – שיקבלו לעבד!

מלכיות, לבקש מהקב"ה להיות מלך עליהם, ויתירה מזה, לשבח ("אמרו") כמו "האמרת", (לשון שבח²⁰) את הקב"ה בעניין המלכיות – "כדי שתמליכוני עליכם".

וכאשר יהודי אינו מתחשב במעמדו ומצבו ואומר מלכיות, אזי מתנהגים עמו מלמעלה באופן כזה – שלא מתחשבים במעמדו ומצבו אם הוא ראוי אם לאו, אם הוא כלי ויש לו במה לקבל אם לאו, ונותנים לו כל העניינים – גם הכלים, כמו שכתוב²¹ "והוא יכלכלך", היינו, שהקב"ה נותן גם את הכלים²² – לא מצד מעלת עבודתו, אלא מצד העניין ד"יבחר לנו את נחלתנו את גאון יעקב אשר אהב סלה"²³.
[כ"ק אדמו"ר ציוה לנגן ניגון שמח].

השנה כולה, לא היתה הנהגתו כדבעי – אזי יבוא לתנועה של הכנעה ושפלות גדולה ביותר, כמשל "העני ומדוכה בייסורים... שאינו צריך שום התעוררות לבכות"¹⁶, "כשנזכר... על רוב דחקו... יבכה במר נפשו תיכף כו"¹⁷ – ועד כדי כך, שלא יוכל להעזיז ולבקש מהקב"ה להיות מלך ולקבל אותו לעבד! – לא זו בלבד שלא יוכל לדרוש ולטעון שצריכים לקבלו לעבד, אלא לא יוכל אפילו לבקש זאת בתורת צדקה. לא תהיה לו החוצפה וההעזה לבקש מהקב"ה – אפילו בתורת צדקה – שיקבלו לעבד!...

(כ"ק אדמו"ר בכה הרבה, ואחר כך המשיך):
וגם כשהקב"ה כבר מוחל לו, ומוכן ליתן לו מבוקשו מבלי הבט אם ראוי הוא לכך אם לאו, הרי עדיין צריך להיות "פשט העני את ידו"¹⁸, ובמילא, צריך שיהיה לו "כלי" שעלידו יוכל לקבל – וכיוון שכן, נשאלת השאלה: במה יוכל לקבל ("מיט וואָס וועט ער נעמען, מיט וואָס")!?!...

(מהתוועדות ש"פ ניצבים ה'תשי"א.
תורת מנחם כרך ג, עמ' 347-351, בלתי מוגה)

(19) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.
(20) ראה אזה"ת תבוא ע' תתרסט. תתפ.
(21) תהלים נה, כג.
(22) ראה סה"מ קונטרסים ח"ב שלח, סע"ב. סה"מ תרפ"ח ע' כח. תרצ"ט ע' 21.
(23) תהלים מז, ה.

(16) ד"ה כי קרוב הנ"ל פ"ו (סה"מ תשי"א ע' 335, תרפ"א ע' שלט).
(17) דרך חיים פ"ב (ה, ד).
(18) לשון חז"ל – ריש מס' שבת.

הלכות ומנהגי חב"ד

יום חמישי, א' דראש־השנה

א' בתשרי תשע"ד

יש לזכור לעשות 'עירוב תבשילין' מבעוד־יום. הנהגים להדליק 'נר תשובה' (ג' נרות) כמנהג בית הרב, יש המתירים להדליקו ביום־טוב שני, והחוששים – ידליקו מערב־יום־טוב נר הדולק כמה ימים¹.

משעה אחת קודם תפילת המנחה עד תפילת ערבית במוצאי ראש־השנה, ישקוד כל אחד ואחד באמירת תהילים, לילה ויום.

אין לובשים 'קיטל', גם לא הש"ץ והתוקע, אלא רק ביום־הכיפורים.

הברכות בהדלקת הנרות (אחרי ההדלקה): "להדליק נר של יום הזיכרון", ו'שהחיינו'. איש המדליק לא יברך 'שהחיינו'. ברם, מי שברך 'שהחיינו' בהדלקת הנרות, לא יברכנה שוב בקידוש.

ליל א' דראש־השנה

עיקר עבודת ראש־השנה הוא בקבלת עול מלכות שמים, ולכן עבודת היום – גם בגדולים ובעלי צורה – [היא] בעבודה הנראית פשוטה: באמירת תהילים כל הזמן, ולמעט בשינה בשני לילות אלו ככל האפשרי, ולהזהר מדברים בטלים עד קצה האחרון גם משיחות איזה שיהיו (כהעבד אשר אין לו זמן אף רגע לשבות ממלאכת אדונו, או כבן הטרוד בשמחת קבלת פני אביו).

לפני תפילת ערבית אומרים תהילים. בשנים מסוימות, לאחר אמירת תהילים זו החל כ"ק

אדמו"ר נשיא דורנו לנגן "אבינו מלכנו"². מנהג ותיקין, שגם אלו שמעשנים כל השנה ומעשנים גם ביום־טוב – לא יעשו בראש־השנה, גם לא בצניעה, וכלשון כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ: "וראוי הדבר אשר הבני־תורה ייזהרו בזה, וישפיעו גם על מכיריהם".

ערבית:

ש"ץ קבוע ימשיך בתפקידו גם אם הוא בשנת האבלות (רח"ל).

אין כופלים 'לעילא' בקדישים של עשרת ימי תשובה (אלא בתפילת נעילה).

בסיום תפילת שמונה־עשרה אומרים 'עושה השלום' במרומיו, וכן בסיום הקדיש.

אחרי שמונה־עשרה: לדוד מזמור, קדיש־תקבל, עלינו.

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב אמר, שהכוונה באמירת 'לדוד מזמור' היא כלי להשפעות גשמיות לכל השנה. לאחר אמירתו עלידי כל הקהל, מסיים הש"ץ בקול את הפסוקים האחרונים ("שאו שערים ראשיכם, והינשאו..."), ואין אומרים פסוק בפסוק חזן וקהל.

כל אחד אומר לחברו: "לשנה טובה תיכתב ותיחתם", בלשון יחיד דווקא. דיינו, גם לאנשים נכבדים שנוהגים לפנות אליהם בלשון רבים.

"מצווה לאכול ולשתות ולשמוח בראש־השנה. אמנם לא יאכלו כל שובעם, למען לא יקילו ראשם ותהא יראת ה' על פניהם".

בכל סעודות ראש־השנה טובלים פרוסת

(2) מאידך, בשנת תשד"מ לא ניגנו זאת לפני תפילת ערבית, ונתבאר הטעם בשיחת יום ב' דר"ה או ('התנועדות' ח"א עמ' 26) כיוון שאין אומרים בתפילה זו 'אבינו מלכנו' בפועל, עיי"ש. ומאז לא היתה שנה דומה לחברתה, הן בתפילת ערבית והן בשאר התפילות. בשנת תשנ"ב ניגנו זאת רק קודם תפילת ערבית של היום השני ('אוצר מנהגי חב"ד' עמ' נח).

(1) ראה המובא בפסקי־תשובות סי' תקי"ד ס"ק יד.

לאמירת (ברכה על הרימון בפני עצמו, וכן) ברכה אחרונה לאחרי אכילת הרימון, אם אכלו שיעור שלם [וכיוון שבראש-השנה כתיב "אכלו משמנים גו' מנות גו'", הרי בוודאי שצריכים לאכול שיעור שלם] - כדאי לאכול בתחילת הסעודה (לאחרי נטילת ידיים וברכת המוציא¹¹), על דרך מה שכתב אדמו"ר הזקן בסידורו "נוהגין לאכול תפוח מתוק בדבש בתחילת הסעודה", שאז אין צריך לברך אחריו (אף-על-פי שפירות שנאכלין בתוך הסעודה צריך לברך לפנייהם), כיוון שנפטר בברכת המזון¹². רבותינו נשיאינו מיעטו ביותר בדיבור בימי ראש-השנה, כולל בעת הסעודות¹³, ובפרט ביום הראשון.

מי ששכח לומר 'יעלה ויבוא' בברכת המזון, ונזכר קודם שהתחיל 'הטוב והמטיב' - אומר "ברוך... אשר נתן ימים טובים... את יום הזיכרון הזה, ברוך... מקדש ישראל ויום הזיכרון". בלילי ראש-השנה, אם התחיל ברכת 'הטוב והמטיב', ואפילו תיבת 'ברוך' בלבד - חוזר לראש¹⁴. לפני 'הרחמן' דראש-השנה אומרים 'הרחמן' דיום-טוב.

בברכת-המזון דראש-השנה, כשהיה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו המזמן, היה אומר: "הרחמן הוא יחדש עלינו וכו'" בקול-רם, וענו אחריו אמן.

בסוף ברכת-המזון, אומרים "עושה שלום..." (ולא "השלום").

יום א' דראש-השנה

בימי ראש-השנה טובלים במקווה-טהרה בשחרית קודם התפילה כככל שבת ויום-טוב. שחרית. הבריאם אינם טועמים וגם אינם שותים מאומה עד אחר התקיעות וסיום התפילה¹⁵.

(11) כנראה הכוונה לאחרי אכילת התפוח, שאז אין צריך לברך על הרימון ברכה בפני עצמה - הערת המו"ל בשיחה.

(12) 'התוועדות' תנש"א כרך ד עמ' 323.

(13) כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע לא נהג לומר 'לחיים' בסעודות ר"ה, ולא הניח 'לנגן' בהן, גם ביום השני. אבל הרבי בהתוועדות אמר 'לחיים' וכן הורה 'לנגן' בהן ('אוצר' עמ' פט, קמח).

(14) סידור אדמוה"ו. וראה 'התקשרות' גיליון ת"ת ס"ע 17.

(15) שם עמ' צ, והטעם מובא משדייחמד כיוון שחביבה מצווה בשעתה. ולהעיר, שבישיבת תול"ת בבית-חינוך לא הקפידו שלא לשבת בבוקר ראש-השנה קודם התקיעות, וכן פסק שם המרא-

'המוציא' בדבש, אבל מניחים מלח על השולחן. הטבילה - שלוש פעמים, וכן טבילת התפוח בדבש. בהתוועדות דראש-השנה היה הרבי טובל חתיכה אחת בדבש, ושל אחריה במלח.

בתחילת הסעודה של לילה זה, לאחר הטעימה³ מפרוסת המוציא, אוכלים תפוח מתוק בדבש - וכך נהג הרבי: המתין עד שיוגשו גם הרימונים לשולחן⁴, ואז נטל את התפוח בימינו⁵, בקליפתו. חתכו לחלקים, טבל חלק אחד (שלוש פעמים) בדבש, ורק אז בירך עליו 'בורא פרי העץ'⁶, ואחר הברכה קודם האכילה⁷ אמר: "יהירצון מלפניך (ללא 'ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו) שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה".

גם אם יש על השולחן תמרים או רימונים, שהם משבעת המינים, הורה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לברך 'בורא פרי העץ' על התפוח דווקא⁸. ההנהגה בפועל וההוראה לרבים - לכוון בברכת 'העץ' לפטור גם את רסק התפוחים שאוכלים בקניוח הסעודה⁹.

בהמשך לזה, אוכלים רימונים¹⁰ וראש איל (למעשה - ראש דג. וצריך לבדוק מועד מתולעים), אבל אין אומרים 'יהי רצון' אלא על התפוח בלבד. וכדי שלא יתעוררו שאלות וספקות בנוגע

(3) ראה שו"ע אדמוה"ו סי' רעד ס"ג וסי' קסז ס"ד וסכ"ב. אולם אם עלולים כולם מסיבה כלשהי לצאת מהחדר, חייב לאכול תחילה כית, כמבואר בסל' קעח ס"ג.

(4) המלך במסיבו ח"ב עמ' יג. כנראה - כדי להוציא גם אותם בברכת העץ, ראה סדר ברה"נ פ"ט ה"ד.

(5) שו"ע אדמוה"ו סי' רו ס"ח וסדר ברה"נ פ"ט ס"ד.

(6) המלך במסיבו ח"א עמ' נד, קיא, וח"ב עמ' שח. שם מסופר גם שהשאר עוד חתיכה לאכול עם ה'קומפוט' שבסוף הסעודה, ולא בירך על ה'קומפוט'.

(7) מנהג והוראה לרבים דכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, ע"פ המעגלי-צדק' שבמג"א, דלא כנפסק בשו"ע אדה"ז סי' תקפ"ג ס"ג. הטעם נתבאר במכתבו של הרבי הנדפס בס' המנהגים (עמ' 104) "כדי שיהיה ה'יהירצון' סמוך לברכת הפרי, ותהיה הפתיחה דברכת העץ שייכת גם אליו... שיהיה לו מעין תוקף ברכה", עיי"ש.

(8) לוח כולל-חב"ד, ע"פ הוראת הרבי במכתבו, וכן 'מעשה רב', המלך במסיבו ח"ב עמ' יג, 'אוצר' עמ' עט (ולכאורה הוא ע"פ מש"כ בסדר ברה"נ שם).

(9) 'רשימות היומן' עמ' קנט. סה"ש תש"ה עמ' 4. המלך במסיבו ח"א עמ' נד, קיא, ודלא כמובא בס' המנהגים עמ' 56. ראה 'אוצר' שם.

(10) הרוצה לברך שהחינו על הרימון בנפרד, ייהר שלא יהיה הפרי בפני המקדש בשעת הקידוש (וראה המלך במסיבו ח"א עמ' עה).

הארון, וממשיכים 'ה' מלך".
עד כמה שזוכרים, תמיד עמד הרבי בפיוט 'לא־ל
עורך־דין'.

היו שנים שהרבי היה מתרומם משיבתו בסיומי ברכות בחזרת הש"ץ, ומתרומם מסמיכתו על ה'עמוד' באמירת "וכתוב", "ובספר". אך בשנים אחרות היה יושב גם בסיומי ברכות. בבית־חינו לא נהגו לעשות הפסקה לפני קריאת התורה.

לאחר חזרת הש"ץ, אומרים "אבינו מלכנו" החזן והקהל כולם כאחד, מתחילה ועד סוף.

מנגנים ב"אבינו מלכנו, אין לנו מלך..."
ב'לוח התיקון' לסידור תורה־אור (תש"א) נכתב שצריך לומר "זכויות".

אם יש ברית־מילה בבית־הכנסת, מלים לפני התקיעות.

בפתיחת הארון להוצאת ספר־תורה אומרים שלוש פעמים י"ג מידות, ואחר־כך "ריבונו של עולם", "יהיו לרצון", ופסוק "ואני תפילתי" – פעם אחת בלבד, ככתוב במחזור השלם.

בתפילת שחרית דשני ימי ראש־השנה קוראים בתורה (חוץ מן המפטיר), בניגון המיוחד לימים הנוראים, וכן גם באמירת 'יעזור', קריאת העולים לתורה¹⁷, ברכות התורה, ו'מי שבירך'.

נוסח 'מי שבירך' שב'שער הכולל', הוא: "בעבור שעלה לתורה... בזה יום הדין..."¹⁸.

סדר תקיעות:

אין נוהגים שגדול העדה אומר דברי כיבושין לפני תקיעת שופר.

בעלי־תוקע קבוע ימשיך בתפקידו גם אם הוא בשנת האבלות (רח"ל).

לאחר הכנה להתעוררות לתקיעות – בהכנה רבה כל חד לפום שיעורא דיליה, שהיא הכנה רבה לעבודת ה' במשך כל השנה – ואמירת ז' פעמים למנצח, פסוקי 'קר"ע שט"ן', עלה אלוקים, יהי

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ היה מצווה לתוקע ללמוד בימי ראש־השנה בבוקר את המאמר "להבין עניני תקיעת שופר", הנדפס ב'סידור עם דא"ח' (רמד, ג). והוסיף הרבי: מובן מעצמו, שזהו נוסף על חיוב ידיעת הלכות שופר כמבואר בפוסקים¹⁶.

מנהגי־ישראל־תורה, לעשות מאמצים גדולים ביותר, שכל ילד יהיה בימי ראש־השנה משך זמן בבית־הכנסת, וישתתף – בהתאם לגילו – בתפילות ובברכות, ישמע תקיעת שופר, יענה 'אמן', ו'אמן, יהא שמיה רבא'.

"כל מי שמכוון בעת התחלת 'אדון עולם', כתבו ר' יהודה החסיד ורב האי גאון ורב שרירא גאון: ערב אני בדבר, שתפילתו נשמעת, ואין שטן מקטרג על תפילתו, ואין לו שטן ופגערע בראש־השנה ויום־הכיפורים בתפילתו, ואויביו נופלין לפניו".

לאמירת "המלך" ניגש ש"ץ אחר, והוא ה'בעל שחרית'. הש"ץ פותח בנעימה המקובלת, מסיימה בקריאת "המלך" בקול רם, וממשיך מיד "יושב..." בנעימה, והקהל אינו קורא "המלך" בקול רם, לא עם הש"ץ ולא אחריו (אבל כל אחד אומר לעצמו את כל הנוסח).

אין נוהגים כמנהג העולם לפתוח את הארון לאמירת "שיר המעלות ממעמקים" בראש־השנה ובעשרת־ימית־שובה, או לאומרו פסוק בפסוק, חזן וקהל.

"ברוך... הבוחר בעמו ישראל באהבה" מסיים הש"ץ בלחש, וכן בכל ימות השנה, כמובן, אולם "ברוך... גאל ישראל" מסיים הש"ץ בקול רגיל, וכן בכל ימות השנה, כמובן.

בחזרת הש"ץ, כשמגיע הש"ץ ל"וכתוב" ול"ובספר", הציבור אומרם בקול רם ולאחר מכן אומרם הש"ץ, אבל לא ב"זכרנו" וב"מי כמוך".

בחזרת הש"ץ בשחרית, אחרי פיוט "אתה הוא אלוקינו... וקדוש", סוגרים הארון, ואומרים כל הבתים של "תעיר ותריע...", וכל הא"ב של פיוט "אדר והוד". אחרי חרוז "כל יושבי תבל" האחרון, אומרים "ישפוט תבל... והוא באחד", פותחים

17) התוקע הוא 'חיוב' לעלות לתורה, ויש מקומות שגם בעל־המוסף (ולא השחרית) – שו"ע אדה"ז סי' תקפ"ד ס"ח. וכתבו שאם הוא תוקע ומתפלל בשכר אין 'חיוב' כלל להעלותו (שערי אפרים סי' ב סט"ו, ומטה אפרים סי' תקפ"ד סכ"ב), אך יש להעדיפו אם אפשר – כדי שיהיה ליבו שמח ב"פיקודי ה'... משמחי לב".

18) וראה ב'אוצר' עמ' קד' וס"ע רכ, ובס' נתיבים בשדה השליחות ח"א עמ' שיב, ועצ"ע.

דאתרא הגר"ש דבורקין ע"ה (כפר חב"ד" גיליון 733 עמ' 66. גיליון 734 עמ' 74).

16) ולכאורה זה לא (וכש"כ ידיעת ההנהגה בפועל באם חלה טעות כלשהי, וכמובן – מבעוד מועד) חל גם על כל התוקעים ב'מבצע שופר', ובפרט המוציאים רבים י"ח.

אחרי התקיעות אומרים - גם הקהל - "ובכן, יהי רצון מלפניך..."²⁵.

האומר את הפסוקים קודם התקיעות מנגן גם כן את שלושת הפסוקים שלאחר התקיעות: "אשרי העם", "בשמך יגילוך", "כי תפארת" [והקהל עונה אחרי פסוק בפסוק]. ואחר-כך אומר כל הקהל יחדיו: "אשרי יושבי ביתך". יהללו.

תפילת מוסף:

הש"ץ של מוסף אומר (רק הוא ולא הקהל): "הנני העני... ו"ידעתי ה'..." (הפסוקים - בקול רם). חצי קדיש. תפילת מוסף.

אם בית-הכנסת מרוצף באבנים, בשיש וכדומה²⁶, מכינים מגבות וכדומה כדי להפסיק בין פני המשתחוים ב'עלינו' לבין הקרקע.

תוקעים הן בלחש והן בחזרת הש"ץ. בתפילת לחש, כשמגיעים המתפללים לסיום הברכות ששם יש לתקוע, הש"ץ או התוקע טופח בידו על השולחן כדי לסמן לציבור שמתכוונים לתקוע. התוקע מעומד עומד במקומו. למנהגו אין מקריאים כלל (=גם לא מראים באצבע) בתקיעות מעומד, לא בלחש, לא בחזרת הש"ץ, ולא בתקיעות שאחר-כך. המתפלל מוסף ביחידות אינו תוקע בברכות מוסף. ואפילו אם יש מי שיתקע לו, אינו מפסיק לשמוע את התקיעות, שלא תיקנו זאת אלא בציבור. בסוף הפיוט "אופד מאז" צריך לומר: "להעביר בשבט"; "תִּחְזַק מִגֹּן". אחר-כך, בחרוז "אם לא למענו" צריך לומר: "למענו... וְכַעַס".

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה עומד באמירת "ונתנה תוקף"²⁷.

עמ' קכד, עיי"ש, וש"נ.

25 בקונטרס לימוד החסידות עמ' 11 נאמר: "על-פי הנהגות הקבלה, הנה אחר התקיעות צריך הבעל תוקע לילך למקומו, לשבת ולשאת פניו אל העם, והם יסתכלו בו", אך הרבי הדגיש שא"ז ממנהגי חב"ד (אף שרבותינו נשיאנו נהגו בזה, המלך במסיו ח"ב עמ' קצא) אלא סתם מנהג ישראל - מענה להרה"ח ר' דוד קרץ ז"ל מעפולה, ועד"ז בהמלך במסיו ח"א עמ' קיג, 'אוצר' עמ' קכז. 26 כולל במרצפות המצויות באה"ק כיום, אבל לא ברצפת קרשים, או כשיש על הרצפה כיסוי פלסטי או שטיח.

27 סדר האמירה חון וקהל, כרגיל בין א"ש: החון מתחיל בקול, והקהל אומר את שני הקטעים הראשונים - עד "ומי ירום" (דלא כמנהג העולם שמתחילים קטע שני בפ"ע). החון חוזר בקול מ"כבקרית", עד שם. אח"כ אומר הקהל בקול רם "תשובה... הגוירה" והחון חוזר זאת בקול רם, והקהל אומר: "כי כשמך... וחלום יעוף", והחון אומר "אמת..." ואילך עד "כחלום יעוף", ואז

רצון (שאומרו רק הבעל-תוקע [לעצמו]), מברך התוקע "לשמוע קול שופר", ו'שהחיינו'. השופר מכוסה (ורק פיו גלוי) גם בשעת הברכות¹⁹, עד התקיעות, אך לא בתקיעות עצמן.

יכוון המברך להוציא את השומעים ידי חובתם בברכות ובתקיעות, וגם השומעים יכוונו לצאת ידי חובתם, ולא יענו "ברוך הוא וברוך שמו"²⁰.

אין להפסיק גם אחר התקיעות, עד גמר התקיעות דמעומד, רק מעניין התקיעות והתפילות, ואם הפסיק (אחר התחלת התקיעות) אינו צריך לחזור ולברך.

המקריא - מורה באצבעו בסידור, אבל אינו מקריא בדיבור. התוקע מאריך בתקיעתו עד שמסיר המקריא אצבעו.

גם השומע אסור לו להפסיק בין הברכות להתקיעות, ואם הפסיק שלא מעניין התקיעות - חוזר ומברך.

תוקע²¹ תשר"ת שלוש פעמים, תש"ת שלוש פעמים, תר"ת שלוש פעמים. בשברים תוקעים שלושה קולות ומחצה²² (יש אומרים שהרבי תקע כך: טר-ארטו; ארטו; ארטו, טו). כל שבר - נמשך שלושה כוחות דווקא. בתרועה - מרבין בטרומיטין. בתקיעות מיושב - שברים-תרועה בנשימה אחת, בהפסק משהו ביניהם. ואילו בתקיעות מעומד בשתי נשימות - בהפסק נשימה ביניהם²³.

בסידור אדמו"ר הזקן נאמר, שבין תשר"ת לתש"ת ובין תש"ת לתר"ת יתוודה (התוקע) בלחש²⁴.

19 הרבי לא אחז את השופר בידו בשעת הברכה - כמשמעות המטה-אפרים ס' תקפ"ה ט"ג, ולא כמובא בנו"כ שלו ובפסקי תשובות שם אות ד.

20 כי אין יש חשש הפסק אפילו בדיעבד על הברכה, שו"ע אדמוה"ז סי' קכד טו"ס ב.

21 ברשימות היומן' עמ' שדמ ישנן הוראות דכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע משנת תרצ"ה בקשר לאורך התקיעות, ה'חצי שבר' והתרועות, שלא פורסמו אח"כ, וכנראה שגם הרבי לא נהג כמותן.

22 בעניין ה'חצי שבר' ראה בשערי ה'ל' ומנהג ח"ה ס' ע, ובקובץ 'היכל הבעש"ט' גיליון טו ס"ע קה.

23 שו"ע אדמוה"ז סי' תקצ"ט ס"ט (כנראה נהוג גם בלחש בב' נשימות).

אם תקע קול כלשהו בשתי נשימות, לא יצא (שו"ע אדמוה"ז שם סי"ח. וראה הנסמן בשבח-המועדים עמ' 27 הע' 9).

24 הכוונה לווידי במחשבה. ועניינו - לא וידי על חטא ועוון, אלא נענועים פנימיים. וי"א דהיינו 'ציור פני הרבי' - 'אוצר מנהגי חב"ד'

הש"ץ והקהל²⁸ כורעים ב"עלינו", ככתוב במחזור.

מנהג הרבי: ב"עלינו" עמד וכרע עם הש"ץ (לא רק ב"להבל ולריק"). לנפילת 'כורעים' אין נופלים על היד, אלא נוגעים בראש בקרקע, אצבעות הידיים קפוצות והבוהן אינה כפופה לתוכן.

אסור לש"ץ לעקור ממקומו בעת התפילה, ולכן יעמוד קצת רחוק מן התיבה כדי שיוכל לכרוע ולהשתחוות, והעומדים לידו עוזרים לו לקום.

פסוקי "אתה הראת" אומר הקהל (בלבד) בשעה שהש"ץ מסיים "הוא אלוקינו אין עוד", ולכן על הש"ץ להאריך מעט בזה כדי שהציבור יספיק לומר את כל הפסוקים [וכיוון ש'עלינו' הוא חלק מהתפילה, על הש"ץ לאומרו כולו בקול], ולא למרה ולהתחיל מיד "אוחילה לא-ל".

נשיאת כפיים בראש-השנה - כבכל יום-טוב - ואין אומרים "תערב".

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב היה לומד כל שיעוריו הקבועים (גם בנגלה) גם בראש-השנה וכיום הכיפורים²⁹.

אחרי התפילה ואמירת תהילים, תוקעים שלוש קולות כדי לערבב את השטן³⁰. ותקיעות אלה אינן לעיכובא, שהרי כבר יצאו ידי חובתם.

"מותר לומר לקטן שיתקע כדי שיתלמד, בין שהגיע לחינוך בין שלא הגיע לחינוך, ומותר לו לתקוע כל היום... לפי שמצווה על הגדולים ללמד את הקטנים ולחנכם במצוות".

התוקע בעבור נשים לא יברך עבורן, אלא יברכו הן לעצמן. גם התוקע לאנשים, אם אפשר, יברך

מישהו מהם עבור כולם.

במשך ימי ראש-השנה, משתדלים (על-פי הוראת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו) לזכות רבים מאחינו בני ישראל בשמיעת קול שופר, דהיינו לברך ולתקוע להם סדר התקיעות דמיושב כהלכתן³¹, ובמיוחד חיילים ושוטרים, והנמצאים בבתי-אבות, בתי-רפואה ובתי-הסוהר.

קידוש: "תקעו... לאלוקי יעקב", סברי מרנן, וברכת הגפן (בלבד).

סעודת היום. השוכח 'יעלה ויבוא' בברכת המזון ביום ראש-השנה, אם נזכר קודם שהתחיל תיבת 'ברוך' של 'הטוב והמיטיב', יאמר את הברכה המיוחדת כנוסח שבסידור. ואם נזכר אחר שאמר תיבה זו, אינו חוזר.

נוהגים שלא לישון בראש-השנה ביום, והיושב בטל הרי זה כישן.

אסור להכין מהיום למחר, וגם לא לשבת³².

תפילת מנחה.

תשליך:

אחר תפילת מנחה, לפני השקיעה, הולכים מחוץ לעיר אל באר המים או מעין³³, ואומרים 'סדר תשליך', ואחר כך מנערים את שולי הטלית קטן. אם כבר שקעה החמה, אפשר לומר תשליך עד הלילה. מי שלא הלך ל'תשליך' בראש-השנה, יכול ללכת ב"ג מידות" (ח' תשרי).

31) כשאין אפשרות לתקוע את כל הל' קולות, כגון שצריכים להספיק 'בית רפואה' שלם, הורה הרב יקותיאל שי' פרקש לתקוע ג"פ תשר"ת, ולכוון שכל מה שאינו שייך לחיוב התקיעות מתכוונים בו רק 'לשורר', ולא לתקוע כלל, וכדי להפריד בין הקולות יפסיקו בנשימה בין השברים לתרועה, ובה יצאו ידי תשר"ת, תש"ת ותר"ת.

32) למחר: גם כשחל בחול, ובכל יו"ט, אסור להכין ליו"ט שני - שו"ע אדמוה"ז סו"ס תצה וסו"ס תקי"ג. לשבת: שם סו"ס תקכ"ז סעיף כג.

33) באם אומרים תשליך סמוך לנהר שיש בו דגים, מדייקים שיוכלו לראות את הדגים במים, כפי שנהג הרבי הקודם (שערי הל' ומנהג ח"ה סו"ע).

כשאין באר וכדומה, עדיף לדחות אמירת תשליך ל"ג מדות, כדלהלן. אולם אם לא נראה שגיעו לבאר וכד' בעש"ת, או כשחייבים להיות בראש-השנה בתשליך ללא באר - ראה ב'כפר חב"ד' גיליון 536 עמ' 14 הוראת הרבי להרה"ח ר' יעקב-יהודה הכט ע"ה שבלית ברירה די אפילו בברז פתוח.

אומר הקהל בקול רם "ואתה... וקיים" והחזן חוזר זאת בקול רם, הקהל אומר "אין קצבה" עד גמירא, והחזן מסיים זאת בקול ומתחיל "כתר".

28) רגילים שהנשים אינן כורעות, ואולי משום צניעות. (וראה בשו"ת תשובות והנהגות ח"ב או"ח סו"ס ער).

29) רשימות היומן ס"ע ער. ולכאורה צ"ל היום גם חלק מהפסוקים בפרק של כא"א בתהילים עם רש"י, כמנהגנו בכל ר"ח. ואף שנמנעים להזכיר ר"ח בראש-השנה, כנפסק בשו"ע אדמוה"ז סי' תקצ"א ס"ו, הרי אין לימוד זה דבר השווה לכל נפש כמו אמירת "ברכי נפשי" וכיו"ב, שהרי כל אחד לומד פסוק אחר מחברו.

30) ה'שברים-תרועה' דתקיעות אלו תוקעים בנשימה אחת, כמו בתקיעות דמיושב (כך תקעו באוטובוס אצל כ"ק אדמו"ר מהור"י צ"נ"ע וכן אצל הרב, שבח-המועדים עמ' 30 בשם התוקע דמעומד אצל הרב הרה"ח ר' יוסף-מנחם מעדל פנבוינס).

יום שישי, ב' בתשרי

ליל ב' דראש־השנה

רבתינו נשיאינו נהגו להזכיר נשמות בלחש ביום השני³⁶, אחר קריאת התורה לפני התקיעות.

סדר תקיעות וסיום התפילה – כדאמול.

אחר חצות היום – קריאת (כל) פרשת האזינו שניים מקרא ואחד תרגום³⁷.

לכאורה צריך לטבול בזמן זה במקווה, לקבל קדושת שבת³⁸.

הדלקת נרות שבת קודש – בזמן הנקוב בלוחות, ומאש הדולקת מערב החג.

תפילת מנחה – פתח אליהו, וידבר וקטורת וכו'. אין אומרים 'אבינו מלכנו'³⁹.

סיום החג:

לשון כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "ואני בהצעת, אשר גם כל אחד ואחד ינהוג כן, לחבר שעות דראש־השנה והתחלת מוצאי ראש־השנה בלימוד החסידות, ובשביל אשר סללו לנו נשיאינו – יומשך גם לנו בכל עניינינו אור החסידות עד למטה מטה". כ"ק אדמו"ר בעצמו (החל משנת תשי"ב) נטל ידיו לסעודה, וכן הקהל, בכל ראש־השנה לעת ערב. במשך ההתוועדות הורה לנגן ניגונים מכל הנשיאים, ואמר מאמר דא"ח נוסף לשיחות וכו', ובו הזכיר מדברי כל הנשיאים (והחל משנת

ערבית. לפני תפילת ערבית אומרים תהילים. זמן הדלקת נרות הערב – רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, מאש הדלוקה לפני ראש־השנה. מברכים (לאחר ההדלקה): "להדליק נר של יום הזיכרון", ו"שהחיינו".

בעת הדלקת הנרות נוהגים להניח לפני המברכת פרי חדש, ובעת ברכת 'שהחיינו' מסתכלת בו, ותדליק את הנרות סמוך לקידוש ממש. אם לובשת בגד חדש לראשונה אינה צריכה פרי חדש, ואז יכולה להפסיק בין הדלקת הנרות לבין הקידוש. ואם אין לה פרי או בגד חדשים – תברך בכל זאת "שהחיינו".

נוהגים להניח פרי חדש לפני המקדש ובעת ברכת "שהחיינו" מסתכל בפרי חדש, או שלובש בגד חדש, ואם אין לו – מכל מקום יברך "שהחיינו". את הפרי החדש אוכלים קודם נטילת ידיים לסעודה. בליובאוויטש נהגו, וכן הקפידו רבותינו נשיאינו, לאכול כזית ולברך ברכה אחרונה (רק על הפרי ולא על היין).

דברים הנאכלים לסימן טוב, הם רק בלילה הראשון.

למנהג רבותינו נשיאינו, יש לקרוא הערב, אור ליום ו' עש"ק, שניים מקרא ואחד תרגום פרשה או שתיים (ראשון, שני) – פרשת האזינו³⁴.

יום ב' דראש־השנה:

טבילה במקווה. אין טועמים קודם התקיעות התוקע ילמד את המאמר (כנ"ל אתמול).

תפילת שחרית. בחזרת הש"ץ בשחרית, אחרי פיוט "אתה הוא אלוקינו", אומרים "תעיר ותריע" "מלך ממלט", "מלך זכור... נורא וקדוש". "שמו מפארים... שומרי... שפרו... שבטי... שבותנו... שבח מגדול... כל יושבי... קדוש". "אדר והוד (כל החרוזים בסדר הא"ב)... הללוהו בתקע שופר, כל יושבי... קדוש". "אדון אם מעשים... הן לא יאמין... קדוש", וממשיכים "ובכן ויהי בישורון מלך", מלך עליון...³⁵

34) היום יום ד' טבת, וראה אג"ק סוף כרך ח"י.

35) 'אוצר' עמ' צח. אגב, מסיבה טכנית (כתוצאה ממה שהורגלו שהן הציבור והן הש"ץ אומרים הכל), מורגל בקהילות האשכנזיות (וגם בין אנ"ש) באמירת הפיוטים, לקשר את חציו השני של כל חרוז

עם חציו הראשון של החרוז הבא, וזאת כמובן בניגוד למשמעות הפיוט (ע' בזה בקובץ 'בית אהרן וישראל' גיליון קט, עמ' קלג). וק"ו בפיוט זה האחרון, שיש להיזהר שלא לבוא לידי חירוף ח"ו באמירת: "לעדי עד – מלך אביון".

36) 'התוועדות' תשמ"ג ח"א עמ' 56, ומסיים שאינה הוראה לרבים, אלא כל אחד יחליט בעצמו כיצד להתנהג בזה, ע"כ. וכיוון שאומרים זאת בלחש, לא נהגו אלה שיש להם אב ואם לצאת מביהמ"ד של הרבי.

37) ואומרים הפטרת 'שובה'. וצ"ע אם צ"ל גם הפטרת 'ידבר דוד' (היום) – לפי מש"כ בספר־המנהגים עמ' 25, או מחר בבוקר – למנהג רבותינו) כי אף שהיא שייכת יותר לפ' האזינו (ע' לקוטי שיחות כרך ט עמ' 61 5) הרי הפטרות אלו מ"ז בתמוז עד לפני שבת בראשית הן רק "לפי הזמן ולפי המאורע" (טור סי' תנח), ועד"ז כשדוחים הפטרת פניחם 'יד ה' היתה אל אליהו' מפני הפטרת 'דברי ירמיהו'.

38) כמובא בהמשך תרס"ו עמ' שפז (במהדורה החדשה עמ' תקי"א) "וכמו"כ מקדושת יו"ט קדושת שבת צריכים טבילה במקווה כמ"ש בכתבי הארז"ל". וכבר העירו במהדורה החדשה שלא נאמר שם במפורש כן. וכן צ"ע שאי"ז נהוג כלל בין אנ"ש. וראה בס' פסקי תשובות סי' תקכ"ח ס"ק ג.

39) המלך במסיבו ח"ב עמ' קצג – כמנהגנו בערב יו"כ שחל בשבת.

ערבית: יש לזכור ולהזכיר לציבור את השינויים וההוספות שבתפילת עשרת ימי תשובה, וכן "המלך הקדוש" בברכת "מגן אבות".
סעודה: ישנו מאמר של אדמו"ר הזקן: "להבין עניין אכילת הדבש עם המוציא בראש השנה עד אחר הושענא רבא", והעיר על זה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "צריך עיון אם הכוונה רק לסעודות שבת ויום טוב... וסעודות ערב יום הכיפורים ומוצאי יום הכיפורים, או גם בימי השבוע".

* "ידוע אשר בלילה - החל מצאת הכוכבים עד אחרי חצות לילה - אין אומרים תהילים (ובכלל זה - שיעור תהילים החודשי)... לכד מראש השנה, עשרת ימי תשובה, יום הכיפורים והושענא רבא".
שחרית: לפני התפילה, סיום שמו"ת החל מ'שבועי' למנהג רבותינו נשיאינו.
 בהוצאת ספר תורה בעשרת ימי תשובה, וכן בשבת שובה, אין אומרים שום תוספת על הנאמר בכל השנה, דלא כמנהג העולם.
הפטרה: "שובה ישראל" עד "ופושעים ייכשלו בם"; "מי איל כמוך" עד "מימי קדם" (הושע יד, ב). מיכה ז, יח-כ. נוהגים (להקפיד ביותר) שלא לקרוא קטן למפטיר בשבת זו.
מנחה: קוראים בפרשת ברכה. צדקתך. קדיש תתקבל. לדוד ה' אורי. עלינו. קדיש יתום.

בסעודה שלישית (בכל שבת) היה הרבי נוהג לטעום מזונות או פירות.⁴⁷

מוצאי שבת קודש:
 בתפילת ערבית, מוסיפים (גם): "אתה חוננתנו", "המלך המשפט".

אומרים "ויהי נועם", "ואתה קדוש"⁴⁸.
עשרת ימי תשובה
 * לעניין עריכת נישואין בעשרת ימי תשובה, הנה לפני שנים רבות הזכיר הרבי ועורר לקיים

תש"ט ח"א עמ' 25) וסוכם ב'שלוח המלך' שם, שכיון שצריך ללמד דרכי עבודת ה' בקיום המצוות בכלל, לא נזכר שצריך לדרוש גם הל' יו"כ, כי גם זה נכלל ב'דרכי ה' שם, עיי"ש.
 (47) לקט הליכות ומנהגי ש"ק עמ' 60 (ומן הסתם אכל כזית), ע"פ המובא (גם כהוראה לרביים) בספר המנהגים עמ' 34. ביאור הנהגה זו בלקו"ש כרך כא עמ' 84 (ובלה"ק, שערי הל' ומנהג או"ח ח"א סי' קנד = שלחן מנחם או"ח ח"ב סי' קעד).
 (48) לוח כולל-חב"ד. 'אוצר' עמ' קע.

תשד"מ גם מדברי האריז"ל⁴⁰.
 גם כשהיתה הקביעות כבשנה זו, היתה סעודה והתוועדות (אף לאחר שמו"ת תשד"מ, שנפסקה עריכת 'פורס מפה ומקדש' בהתוועדויות⁴¹). רק בשנת תנש"א לא היתה.

שבת קודש פרשת האזינו⁴²

ג' בתשרי, שבת שובה

"כל ענייני שבת שובה שייכים לכל אחד ואחת מישראל, האנשים והנשים והטף, כמנהג ישראל שבאים כולם לבית הכנסת ושומעים קריאת התורה וכו'⁴³".

"בשבת שובה - מתקן ומעלה את כל שבתות השנה, כי התשובה דשבת-תשובה היא נעלית גם מהתשובה דכל שבתות השנה"⁴⁴.

בשבת שובה יש להחליט החלטות טובות: להוסיף בכל ענייני העבודה בתורה, עבודה וגמילות-חסדים (כולל גם צדקה בשבת - עלידי הכנסת אורחים בסבר-פנים יפות וכו'⁴⁵).

בשבת שובה דורש הרב מהלכות החג, "והעיקר - לדרוש ולהורות להם דרכי ה' וללמד להם המעשה אשר יעשו, ולא כמו שנוהגין עכשיו"⁴⁶.

(40) ראה 'אוצר' עמ' קמז-קנג. ולענין אמירת 'הרחמן' דש"ק בברכת המזון, שם עמ' קז.

(41) ראה שם עמ' קמט. ועצ"ע אם הפסקת 'פורש מפה' היא הוראה לכל מקום, או רק בבית חיינו בגלל האי-סדר שאירע שם אז. ובכ"מ בקהילות חב"ד ממשכיכם לנהוג בזה.

(42) המהר"ל מפראג והמגיד ממזריטש ציוו ללמוד שירת האזינו בע"פ. ובסה"ש תש"א (עמ' 56. בלה"ק - עמ' מו) "שמעתי מגדולים, שכל יהודי צריך לדעת את שירת האזינו בע"פ". ומבאר שם שזה מביא שפע ברכה גדול בפרנסה, עיי"ש.

(43) סה"ש תשמ"ט ח"א עמ' 5. ובהערה 25 שם: "ומעשה רב (בהסכם גדולי ישראל) שגם ילדות קטנות באות עם אבותיהן לבית הכנסת (לא רק לעזרת-נשים), ואפילו אחרי גיל שלוש שנים - כל זמן שלא הגיעו לכלל חינוך והבנה בעניין זה". ועיי"ש בהערה 24 שזה מעין דוגמת עליה לרגל לע"ל "מדי שבת בשבתו".

(44) ד"ה שובה ישראל תשמ"מ ס"א, סה"מ מלוקט ח"א עמ' שמה; ב'תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט' לפי סדר השנה, ח"א עמ' קד.

(45) 'התוועדויות' תנש"א ח"א עמ' 24. וראה פירוט בזה ב'התוועדויות' תשמ"ח ח"ד עמ' 376 ובסה"ש תשמ"ט ח"א עמ' 222.

(46) שו"ע אדמוה"ז סי' תכט ס"ב. נתבאר בלקוטי-שיחות ח"ג עמ' 953 (ובלה"ק עם הוספות ב'תורת מנחם - התוועדויות' (כד

מתחילים "דרשו ה' בהימצאו", ומדלגים "אשמנו" ו"ויאמר דוד אל גד". בפיוט "הורית" נהג הרבי לחזור את כל ה'פזמון' בין כל בית ובית, וכמוכן גם בסיום הפיוט. לאחר סיום הסליחות, אומרים: "שומר ישראל", "מתרצה ברחמים", "אבינו מלכנו" הארוך (ואומרים בו "חדש עלינו" "כתבנו", ככל עשי"ת), "ואנחנו לא נדע", וחצי קדיש. ככל עשרת ימי תשובה אומרים "אבינו מלכנו" הארוך בשחרית ובמנחה אחר נפילת אפיים, קודם "ואנחנו לא נדע".

מוציאים ספר-תורה וקוראים "ויחל משה" לשלושה קרואים, גם אם יש רק שלושה מתענים. מי שאינו מתענה לא יקראוהו לתורה. ואם קראוהו לתורה וצר לו להודיע שאינו מתענה מפני חילול ה' – יעלה.

את הפסוקים "שוב מחרון אפך", "ה' ה' אל רחום", "וסלחת לעוננו" – אומר הציבור בקול רם ואחריהם אומרם הקורא בתורה. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, כשעלה לתורה, התחיל לאומרם עם הציבור, וסיימם עם הבעל-קורא. עניינא דיומא: על-פי דברי הרבי בצומות אחרים⁵⁴, יש מקום לקרוא פרשת היום בנביאים: מלכים-ב, כה, כה-כו. ירמיה מא, א ואילך.

צדקה:

בימי התעניות נוהגים לתת לצדקה לפני תפילת מנחה 'אגרא דתעניתא', ויש נותנים לפי עלות הסעודות שהיו אמורים לאכול היום. ו"מנהג ישראל להרבות בצדקה ביום התענית"⁵⁵.

תפילת מנחה: מוציאים ספר-תורה וקוראים "ויחל" כבתפילת שחרית, והשלישי הוא המפטיר. אין אומרים חצי קדיש אחר קריאת התורה. מגביהים וגוללים את ספר-התורה.

הפטרה: "דרשו ה' בהימצאו" (ישעיה נה, ו – נו, ח). לאחר אמירת הפטרה אומר שלוש ברכות, עד "מגן דוד". יהללו, חצי קדיש, שמונה עשרה, ואומרים "עננו" בברכת "שומע תפילה", והש"ץ כבתפילת שחרית.

אחרי חזרת הש"ץ – תחנון, אבינו מלכנו הארוך,

בתיקונים לסידור בתשל"ח, שייך לתחנון).

(54 ספר-השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 547 הערה 63.

(55 ראה סה"ש תשמ"ט ח"ב עמ' 460, לקוטי שיחות כרך כה עמ' 470.

"מנהג ישראל שאין נושאים נשים בעשי"ת"⁴⁹, אבל לאחר שזירז הרבי לקיים נישואין "בהקדם הכי אפשרי"⁵⁰, גם בתאריכים שלא נהגו אצלנו, ובלשונו "מלבד המפורשים בשו"ע", צריך עיון אם עדיין יש להקפיד על זה.

* בעניין סיוע לצורכי החגים – אף-על-פי שנתנו כבר לכבוד ראש-השנה, יש לבדוק שוב לאחריו, שמא כעת (לאחר שנתעלה בראש-השנה) עומד יהודי – בדרגתו עתה – במצב של "אין נכון לו", ולהשלים את כל החסר לו לצורכי החגים בימים הבאים.

* בעשרת-ימי-תשובה אין אומרים סליחות, מלבד בצום גדליה שהוא תענית-ציבור⁵¹.

יום ראשון

ד' בתשרי – צום גדליה (נדחה)

בתפילת שחרית אומר הש"ץ "עננו" בברכה בפני עצמה⁵², בין ברכת "גואל ישראל" ל"רפאנו", גם אם התפללו רק שלושה מתענים. אם אין כנ"ל – אומר הש"ץ "עננו" בתוך ברכת "שומע תפילה". מי שאינו מתענה אינו נעשה ש"ץ, ואם נעשה ש"ץ אומר "עננו" בברכת "שומע תפילה" כיחיד בתפילת מנחה.

אומרים תחנון, נפילת אפיים. אמירת סליחות⁵³.

(49 אג"ק ח"ט עמ' רה (ממטה אפרים סי' תרב ס"ה, קיצור שו"ע סי' קל ס"ד) ומבאר שם שזה נעשה כדי לקיים אח"כ את המצוה מן המובחר.

(50 'שערי הל' ומנהג' ח"ה ר"ס קנח (ועד"ז ב'צדיק למלך' ח"ז עמ' 227. 'התקשרות' גיליון קסא עמ' 18). וראה שו"ת יחווה דעת ח"א סי' מה.

(51 ספר-המנהגים עמ' 58. והטעם ב'התועדויות' תש"נ ח"ב עמ' 367 (=סה"ש תש"נ ח"א עמ' 351) מכ"ק אדמו"ר מהור"י"צ בשם הצמח צדק, לפי ש"עד כאן (עד ר"ה) – מצות אמירה, ומכאן ואילך – מצות עשיה".

(52 ש"ץ ששכח 'עננו': נזכר לפני השם של חתימת 'רפאנו' – חוזר ל'עננו', ואח"כ אומר שוב 'רפאנו'. נזכר אח"כ – אומרה בשומע תפילה וחותר העונה בעת צרה ושומע תפילה. נזכר אח"כ – אומרה ברכה בפ"ע אחרי 'שים שלום' (שו"ע אדה"ז סי' קיט ס"ה).

(53 גם כשיש ברית-מילה אומרים סליחות (פ"ע 'השלמה לשו"ע אדה"ז סי' קלא ס"ז), וכיוון שאין אומרים אז תחנון, מתחילים ב'אל ארך אפים', ואין מדלגין 'אשמנו' דסדר הסליחות, אבל מדלגין ו"יאמר דוד אל גד... יבושו רגע" (השייך לנפילת אפיים), וכן 'אבינו מלכנו' (שלפי הוראת הרבי ב' תשרי תשל"ה, והנדפס

קדיש תתקבל, לדוד ה' אורי, עלינו, קדיש יתום, אל תירא, אך צדיקים.

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו הנהיג מחדש את המנהג שנהגו בעבר בקהילות ישראל על-פי המשנה, לומר "דברי כיבושין" אחרי מנחה דתענית ציבור: "כדאי לעורר על המנהג הנ"ל, שבמקומות שאפשר לפעול זאת, יאמרו אחרי מנחה (כמה מילים, לכל הפחות) 'דברי כיבושין', או מזמור תהילים המתאים לעניינים אלו, ובמקומות שמצד טירחא דציבורא [או מצד ביטול מלאכה, וכיוצא בזה] אי אפשר לפעול זאת – על-כל פנים יהרהרו במחשבה עניין של 'דברי כיבושין', ומאחר ש'רחמנא ליבא בעי' – ובפרט עניינים הקשורים בתשובה, ש'עיקר התשובה בלב' – הרי 'מחשבה טובה, הקדוש ברוך' הוא מצרפה למעשה⁵⁶.

יום שלישי

ו' בתשרי

יום השנה להסתלקות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה שניאורסון, בת הרב הגאון והחסיד ר' מאיר-שלמה ובת הרבנית הצדקנית מרת רחל, אשת הרב הגאון והחסיד והמקובל ר' לוי-יצחק, א"ם כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו. נפטרה בשבת שובה תשכ"ה, בעלות המנחה, ומנוחתה-כבוד בניו-יורק. בנה, כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, נהג להתוועד ביום זה, גם כשחל בחול.

יסד על שמה "קרן חנה", ובהתוועדות ו' תשרי, כשחל בחול, נהג לערוך מגבית עבור קרן זו. כן נוסדו כמה מוסדות חינוך בארה"ק ובעולם הנקראים "בית חנה".

יום שישי

ט' בתשרי, ערב יום הכיפורים

מהיום ועד אחר ב' דראש-חודש מרחשוון אין אומרים תחנון⁵⁷.

(56) לקוטי-שיחות כרך כ' עמ' 352, וש"נ.

(57) לוח כולל-חב"ד, יא תשרי. גם הקורא ק"ש שעהמ"ט אחר חצות אינו אומר תחנון, כיוון שנהגו כבר יו"ט אז, שהיו ממעטים בו בסליחות (שלא כער"ה), ראה שו"ע אדמוה"ז סי' תר"ד ס"ד-ה.

סדר כפרות⁵⁸:

תרנגול לבן⁵⁹. זמנו – באשמורת הבוקר של ערב-יום-הכיפורים⁶⁰. הכפרות יהיו כפי חשבון בני-אדם שבבית, זכר לזכר ונקבה ולנקבה, ולמעוברת⁶¹ שלושה: אחת בשבילה, וזכר ונקבה בשביל ספק הוולד⁶².

אומרים "בני אדם" עד "מצאתי כופר" פעם אחת, ואחר-כך אומרים פעם אחת "זה חליפתי" עד "ולשלוש", ובעת אמירת "זה חליפתי..." מסבכים שלוש פעמים את התרנגול/ת מעל הראש, וחוזרים ואומרים "בני אדם..." כסדר הזה עושים שלוש פעמים.

בסך הכול אמירת "בני אדם" עד "ולשלוש" – שלוש פעמים. ובסך הכול מסבכים תשע פעמים⁶³.

(58) ב'אוצר' עמ' קעה, שגם כשטבלו רבותינו ג"פ, היתה הפעם הראשונה בין כפרות לשחרית. והרבי כנראה טבל רק אז. ומ"מ רבים טובלים לפני כפרות (ומנחה, והדה"נ).

(59) בשו"ע רבינו (סי' תרה) לא הביא כלל את האפשרות של עריכת 'כפרות' ע"י כסף (שהביא החי"אדם כלל קמד ס"ד, וממנו במשנ"ב כאן ס"ב), אבל מביא את האפשרות לפטור כמה אנשים בתרנגול אחד. וראה המובא להלן הערה 61. וא"כ לדין בשעת הדחק יש להעדיף אפשרות זו האחרונה.

(60) סידור אדמוה"ז. מי שאי-אפשר לו לעשות סדר הכפרות בערב יום-הכיפורים, יקיים זאת יום או יומיים לפניו, כי כל עשרת-ימי תשובה ימי כפרה הם (ראה פרמ"ג סי' תרה במ"ז ס"ק א. שדי-חמד מערכת יוה"כ פ"א א אות ב).

(61) יש שדנו מאימתי נקראת מעוברת, אם מג' חדשים או ממ' יום עכ"פ, ואולי לפני כן תפדה בצדקה.

(62) סידור אדמוה"ז. ובלקו"ש חכ"ב עמ' 59 הע' 36: "לא חיישינן לתאומים (כמ"ש הב"ח שם ממרדכי קטן. פמ"ג שם) – כיוון דמיעוטא הוא והמדובר הוא במנהג. וצ"ע בזמננו, דלפעמים רבות יודעים ברור אשר 'תאומים בבטנה', ועל בירור זה סומכים בנוגע לפיקוח-נפש בשבת ויום-הכיפורים וכיוצא בזה – איך תתנהג ב'כפרות', או שנאמר דכיוון דלא שכיחא כו', ובפרט בנדו"ד דבלא"ה י"א לפטור כמה זכרים בתרנגול אחד כו".

וע"פ המבואר שם (ובלה"ק – ב'שערי הלכה ומנהג' יו"ד סו"ס צח. שלחן מנחם כרך ה' סו"ס קיא) שהאם היא שצריכה כפרה נוספת, ולא שהכפרה היא בשביל העובר עצמו – העירו, דא"כ אם כבר עשתה כפרות יום או יומיים לפני כן, ולפני זמן הכפרות נולד התינוק, יצטרך התינוק כפרה נפרדת לעצמו. או שמא הכפרה על אבריו כעובר מועילה לו גם עתה. וע"ע.

(63) ספר-המנהגים עמ' 58.

בבית הרבי נהגו (כל אחד מבני-הבית) לקיים ב'כפרה' מעין ד' מיתות אחר סדר הכפרות: לדרוך עליה מעט – כעין סקילה, לגעת קלות בצווארה – מעין חנק, לשרוף מעט משערותיה – כעין שריפה ('כפר חב"ד' גיליון 633 עמ' 23, מפי המשב"ק. ולהעיר משעה"כ

אין מאריכים היום בתפילת שחרית.
מבקשים 'לעקאח' (עוגת דבש), וגם אוכלים ממנו.

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה נוהג לחלק 'לעקאח' לכל אחד ואחד כשהוא לבוש בגדי משי של שבת וחגור אבנט, ומברך את כל אחד ואחד ב"שנה טובה ומתוקה".

בדרך-כלל, אין זה נפוץ בין אנ"ש ללכת היום לקברי צדיקים⁶⁷.

מרבית בצדקה, ובפרט לפני תפילת מנחה. הבעש"ט אמר: "מקול קשקוש המטבעות בקערות, מתפרדים הקליפות".

מרבית באכילה ובשתייה כשיעור שני ימים – ערב יום-הכיפורים ויום-הכיפורים⁶⁸. וכל האוכל ושותה בערב יום-הכיפורים, מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי.

נוהגים לאכול 'קרעפכין' (כיסני-בצק ממולאים בבשר).

היום טובלים פרוסת "המוציא" בדבש, אבל על השולחן מניחים גם מלח.

אין לאכול היום אלא מאכלים קלים להתעכל, כגון עופות⁶⁹ ודגים. גברים לא יאכלו היום שום וביצים כלל.

אחר חצות היום יש לקרוא כל אחד לעצמו את ההפטרה של יום-הכיפורים⁷⁰.

אבלות (רח"ל): כשסיים הרבי 'שבעה' על פטירת אמו הרבנית חנה ע"ה (תשכ"ה) טבל אחר חצות, סמוך ליום-הכיפורים. לא נהג בכל פרטי המנהגים האמורים בספר-המנהגים ביציאה מהשבעה, ואמר שגם לאחר יום-הכיפורים אין עושים מאומה מזה.

לפני טבילה ותפילת מנחה נוהגים ללקות ל"ט מלקות קלות ברצועה של עגל. הנלקה – מוטה, ופניו לצפון. סדר ההלקאה: על כתף ימין, על כתף

אם היה פגם בשחיטה, צריך 'כפרה' אחרת. אך אם השחיטה היתה כדין, אפילו נמצא העוף טריפה, אין צריך אחרת.

המהדרים מכסים בעצמם את הדם בכרכה (ברשות השוחט, שהמצווה מוטלת עליו, שיכבד אותו להיות שלוחו). כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה מכסה את הדם על-ידי נוצה, בחמש תנועות. נוסח הברכה: "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על כיסוי הדם בפער"⁶⁴. לא יברך 'שהחיינו', אף אם מכסה את הדם בפעם הראשונה.

יש אומרים שמיד אחרי השחיטה נהג הרבי בקביעות לשלם לשוחט על עבודתו⁶⁵.

אחרי כפרות לבש כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בגדי משי, וגם לבנו כ"ק אדמו"ר מהורי"צ ציווה לעשות כן.

נוהגים לזרוק את בני המעיים, הכבד והכליות על הגג או בחצר לאכילת בעלי-חיים, משום שראוי לרחם על הבריות כדי שירחמו עלינו מן השמים.

ראוי לתת את פדיון הכפרות לעניים או לקופות הצדקה בו ביום, ובהקדם האפשרי. אם נותנים את התרנגול עצמו לעניים, שאינם מתביישים בכך, יש להיזהר לתת לעניים היודעים (או ללמדם) כיצד להכשירו במליחה כדת וכדין.

אסור להתענות היום.
בתפילת שחרית אין אומרים "מזמור לתודה", ו"אבינו מלכנו"⁶⁶.

הנ"ל, ששלל כ"ז, ומ'רשימות היומן' עמ' רנח שכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע לא ה' זורק התרנגול תחת השולחן אבל היה סומך שתי ידיו עליו). ראה מטה-אפרים ס' תרד"ת-ה"ה.

64) כן הקפיד לומר השו"ב הוותיק הרה"ח ר' יעקב-יוסף רסקין ע"ה, מפי בנו השו"ב הרה"ח ר' מנחם-מענדל רסקין ע"ה, וכמדומה לו שאביו שמע זאת מפי כ"ק אדמו"ר מהורי"צ נ"ע. וראה שו"ע יו"ד ס' כח ס"ב ודרכי-השובה שם ס"ק טז מס' תורת-זבח, ומה שהעיר עליו. (וע"ע בדרכ"ת שם ס"ק יז).

יש להכין מראש עפר (חול יבש, שגרגיריו נפרדים, ולא גושים) למטה, לפני השחיטה, שיישפך הדם עליו. ממתנינים לבדיקת הסימנים ע"י השוחט – שלא תהיה ברכתו לבטלה, ומכסים ביד בעפר (כנ"ל) – שו"ע ונו"כ שם.

65) הרב יוסף יצחק של' אופן, ועוד.

66) גם בקביעות זו – כדעה הא' בסתם בשו"ע אדמוה"ז סו"ס תרד, לוח כולל-חב"ד, ודלא כמו"ש באוצר' עמ' קעט. ב'ספר זכרון – דברי שלום' עמ' לח מסופר, שאמרו זאת אצל הרבי בעיו"כ תשל"ד (לראשונה, אולי בגלל המצב דאז), וכנראה היתה זו הפעם היחידה שנהגו כן.

67) למרות שהמנהג מובא בשו"ע אדמוה"ז ס' תרה ס"ה מהרמ"א. גם הרבי לא הלך לאוהל ביום זה ברוב השנים.

68) סידור אדמוה"ז. בשער-הכולל (מדג), משמע שהכוונה להוסיף עוד סעודה (ושמא שתי סעודות) לשם יוהכ"פ. וע"ע. אין מנהגנו לברך בסעודות היום על לחם משנה כמנהג המובא בטעמי המנהגים אות תשל"ד (הרב אלי' של' לנדא).

69) ואף הממלאים את ה'קרעפכין' בבשר בהמה, י"ל שאין חשש – כיוון שהוא דבר מועט, ע"ד שהתירו שם הפרמ"ג (בא"א ס"ק ו) והמשנ"ב (ס"ק יח) לשתות מעט חלב בתה או בקפה. ועצ"ע.

70) ע"פ 'התועודיות' תשמ"ה ח"א עמ' 351.

הדלקת הנרות: מברכים (לאחריה): "להדליק נר של שבת ושל יום הכיפורים" ו"שהחיינו". מרבים בנרות בבית הכנסת. כל איש נשוי מדליק "א" לעבעדיגע ליכט [=נר חיים]. ולנשמת הוריו שנפטרו - נר נשמה⁷⁷. חתן בשנת הנישואין שלו, שלבש ה'קיטל' לחופה, אינו לובשו ביום הכיפורים⁷⁸. אָבֵל (רח"ל) בשנת האבלות - ילבשנו. אין להיכנס בקיטל לבית הכיסא. מתעטפים בטלית כנהוג, ומברכים עליה לפני השקיעה. נועלים נעלי בד, גומי וכל סנדל שאינו של עור, ודלא כהמחמירים בזה. לפני ההליכה לכל נדרי - ברכת הבנים והבנות. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו נהג לברך אז את תלמידו הישיבה, כשהוא לבוש בקיטל ובטלית. כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בירך את נכדו, כשידיו למעלה מראשה של כל אחת ואחת. רבותינו נשיאינו היו מברכים בנוסח "יברכך" (הרבי החל מ'וידבר' עד 'ואני אברכם'). אם יש שהות, יאמר כל אחד לעצמו (לפני פרקי התהילים שקודם כל נדרי) וידוי - 'אשמנו' ו'על-חטא', וכן נהגו רבותינו נשיאינו.

שמאל ותחתיהן באמצע, וחוזר חלילה. המלקה והנלקה - שניהם - אומרים שלוש פעמים את הפסוק "והוא רחום...", בכל הלקאה אומרים תיבה אחת, סך הכול ל"ט תיבות. אחרי מלקות יש לבדוק שלא יהיה על הגוף שום חציצה וטובלים שלוש פעמים, לפי שטבילה זו היא משום תשובה, כגר המתגייר⁷¹. בתפילת מנחה בלחש, אחר "יהיו לרצון" הראשון, אומרים וידוי ו"על חטא"⁷². בכל הווידוים: מתוודים בעמידה, ושוחים בעת הווידוי. מפסיקים קימעה במקומות המפוסקים במחזור בנקודותיים לאחריהם ("דיברנו דופי: - "טפלנו שקר: - "קישנו עורף:"). מכים על החזה באותיות הא"ב של "אשמנו" וגם באמירת "ואנחנו הרשענו", "סלח לנו, מחל לנו, כפר לנו", וכן באמירת "ועל חטאים"⁷³. אין אומרים "אבינו מלכנו". בסעודה המפסקת⁷⁴ - המאכלים יהיו ללא מלח. גברים ונערים לא יאכלו מאכלי חלב וחמאה ולא תבלינים חריפים בסעודה המפסקת⁷⁵. "יש טובלים אחר סעודה המפסקת, כדי שיהא סמוך ליום הכיפורים". מפסיקים לאכול מבעוד-יום⁷⁶.

וכשמפסיק לפניכן, טוב להתנות לפני ברכת המזון, שעדיין אינו מקבל עליו את התענית - שם ס"ו.
77) במט"א ס' תרג ס"ח כתב, שאת נר הנשמה גם אשה (פנויה) מדלקת, ושמדליקים רק אחד (גם אם שני ההורים נפטרו, אבל להורה/הורים של הבעל מדליקים נר בנפרד, נטעי גבריאל פכ"א ס"ג). בשבח המועדים עמ' 44 הביא למעשה, שנר הנשמה יהיה בבית, ויבדיל עליו במוצאי יום הכיפורים.
78) ספר המנהגים עמ' 58. גם קיטל אחר לא ילבש, אג"ק ח"ו עמ' קעב. ומהלשון משמע, שאם מאיזו סיבה שתהיה לא לבש בפועל את הקיטל בחופתו, ילבשנו עתה.

71) שו"ע אדמוה"ז ס' תרו ס"ב (במחצית השקל ס"ק ח העיר, שבגר אין חיוב לטבול ג'פ, והכוונה רק משום תשובה). למעשה, גם נשים נשואות טובלות.
72) שו"ע אדמוה"ז ס' תרו ס"א ג. י"א שהרבי היכה על החזה ב'סלח לנו' היום, הן בשחרית והן במנחה.
73) סה"ש תש"א עמ' 151, וראה סה"ש תש"ה עמ' 9, 'המלך במסיבו' ח"א עמ' רמח.
74) יאכל לפחות כזית פת, כדי לברך ברכת המזון (סדר ברכת הנהנין פ"ב ס"א). אם יודע מראש שלא יאכל כביצה פת, לא יברך על נטילת ידיים (שו"ע אדמוה"ז ס' קנח ס"ב).
75) שו"ע אדמוה"ז ס' תר"ח ס"ח.
76) ס' תרח ס"א ג. רגילים להפסיק בזמן שנקבע להדלקת הנרות.

לזכות
אנשי החסד הדגולים
הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו
ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
בני הרה"ח ר' שלום ישעיהו ע"ה דייטש